

Ayman Al Zawahiri

De nieuwe Bin Laden

Een grote bril, op zijn voorhoofd een eeltplek van het vele bidden. Een witte tulband, lange grijze baard, een wit gewaad. De nieuwe leider van Al-Qaida kijkt in zijn videoboodschappen minstens zo priemend in de camera als zijn voorganger Osama bin Laden. Om zijn woorden kracht bij te zetten, zwaait hij graag met zijn rechter wijsvinger. Tegen zijn bureau staat een kalasjnikov. Terwijl Osama bin Laden de laatste jaren voor zijn dood nauwelijks nog video's de wereld in stuurde, heeft Ayman al-Zawahiri zijn volgelingen dit jaar al meer dan tien keer toegesproken via Al-Sahab ('De Wolk'), het medianetwerk van Al-Qaida. In zijn laatste toespraak, half augustus, sprak hij over de opstanden in Egypte, Tunesië en Syrië. Daar liggen nu 'kansen' en dus roept hij zijn volgelingen op om in die landen de sharia in te voeren. Het kan niet anders dan dat hij in zijn baard lacht nu de in februari verdreven Egyptische president Hosni Moebarak gekooid in een rechtszaal is verschenen. In de jaren tachtig was het nog Al-Zawahiri zelf die in zo'n beschermende kooi zat, wegens zijn vermeende aandeel in het complot om de voormalige president Anwar al-Sadat te vermoorden.

In een eerdere videoboodschap hield Al-Zawahiri het groteske betoog dat de Arabische lente aan Al-Qaida te danken is. Door de aanslagen van 9/11 zou Amerika zijn verzwakt, waardoor het machtigste land op aarde de steun aan Arabische regimes moest verminderden. Daardoor verzwakten die landen op hun beurt, verloren ze de controle over de massa's en die gingen vervolgens de straat op. Met precies dezelfde idealen als Al-Qaida: afrekenen met de corrupte dictators om daarna het

islamitisch kalifaat uit te roepen. Dat tijdens de demonstraties vooral werd geroepen om meer vrijheid en democratie, laat Al-Zawahiri buiten beschouwing.

Sinds half juni is Al-Zawahiri officieel de nieuwe baas van Al-Qaida. 'De filialen' in Irak, Noord-Afrika, het Arabisch schiereiland en Somalië hebben allemaal hun instemming betuigt met zijn leiderschap. 'We vragen God om sjeik Ayman te helpen met deze grootse taak,' stond in het hoofdredactioneel commentaar van de 'zomereditie' van *Inspire*. Deze glossy, met glimmende pagina's en grote foto's van martelaren, wordt via internet verspreid door de mediagenieke Jeminitisch-Amerikaanse Anwar al-Awlaki, de leider van Al-Qaida in Jemen.

De meest gezochte mens

Nu Osama bin Laden is uitgeschakeld, heeft Al-Zawahiri de twijfelachtige eer de meest gezochte mens op aarde te zijn. Sinds 9/11 staat er een prijs van vijftiendertig miljoen dollar op zijn hoofd. Volgens hardnekkige verhalen zou hij ergens in het grensgebied van Pakistan en Afghanistan verblijven. Dat zou ook verklaren waarom hij onlangs in een videoboodschap opnieuw zijn trouw uitsprak aan taliban-leider Mullah Omar. De leider van Al-Qaida kan immers in dat gebied niet overleven zonder steun en bescherming van taliban-getrouwen.

Een paar keer ontsnapte hij op het nippertje aan de dood. In 2001 in het Tora Bora-gebergte. En in januari 2006 toen hij in het Pakistaanse gehucht Damadola ontkwam aan Amerikaanse *drones* die hun *Hellfire*-raketten afvuurden, waarbij achttien mensen om het leven kwamen, onder wie vier Al-Qaida-strijders.

In 2009 dacht de CIA Al-Zawahiri opnieuw in het vizier te hebben: een Jordaans-Palestijnse

De Egyptenaar Ayman Al-Zawahiri is de nieuwe leider van Al-Qaida. Wie is hij? En is hij in staat de verzwakte terreurorganisatie weer tot leven te wekken?

door Harm Ede Botje en Thessa Lageman

arts beweerde dat hij hem verzorgde. Volgens deze Humam al-Balawi, die ook een video opstuurde waarop hijzelf te zien was met sleutelfiguren van Al-Qaida, leed Al-Zawahiri aan suikerziekte. Opwinding in Washington: na drie jaar zoeken waren ze Al-Zawahiri weer op het spoor. CIA-agenten nodigden Al-Balawi voor een eerste ontmoeting uit op een militaire basis in Afghanistan. En toen ging het vreselijk mis: Al-Balawi blies zichzelf op en sleurde zeven CIA-agenten mee in de dood. Ook de Jordaanse geheim agent die de contacten had gelegd, een neef van koning Abdullah, kwam om het leven.

Waar Al-Zawahiri zich nu ook bevindt, hij is in elk geval perfect op de hoogte van actuele gebeurtenissen, die hij voortdurend becommen-

Bij de CIA heeft de Egyptenaar al de bijnaam 'next' gekregen, de volgende die na de succesvolle operatie tegen Osama bin Laden zal worden gepakt

tarieert. In zijn talrijke boeken en artikelen citeert hij uit recente Arabische en Engelstalige krantenberichten. In 2009 verscheen een herziene versie van zijn boek *Ridders onder de vlag van de profeet*. Bij dit epistel zat een uitgebreid notenapparaat. Als zijn bronnen noemde de Egyptenaar de *Microsoft Encarta Encyclopedia 2008* en een cd van de *Encyclopedia Britannica 2005 Deluxe Edition*. Al-Zawahiri meldde ook welke onderwerpen hij in die encyclopedieën raadpleegde: onder meer democratie, prostitutie, krankzinnigheid, holocaust, soa's, homoseksualiteit, homohuwelijk en Nederland.

Tweelingzus

Al-Zawahiri (60) is inmiddels een leven lang actief als jihad-strijder. In zijn jonge jaren keerde hij zich tegen corrupte seculiere Egyptische leiders en later ook tegen 'de kop van de slang', de Verenigde Staten. Net als Osama bin Laden komt Al-Zawahiri uit een welvarende en vooraanstaande familie. Zijn overgrootvader kwam uit Saoedi-Arabië en trok in de jaren zestig van de negentiende eeuw naar het Egyptische Tanta in de Delta, waar een moskee nog steeds zijn naam draagt. De familie van Al-Zawahiri's moeder beweert – zoals velen in het Midden Oosten – dat ze afstamt van de profeet Mohammed. In Al-Zawahiri komen drie interesses samen die in zijn familie sterk vertegenwoordigd zijn: politiek, medische wetenschap en geloof. Zijn opa aan moeders kant was secretaris-generaal van de Arabische Liga, zijn andere grootvader

sjeik aan de meest gezaghebbende islamitische universiteit ter wereld, die van Al-Azhar. Deze geleerde was in de jaren veertig van de vorige eeuw ook een vooraanstaand figuur in de opstand tegen de Engelse bezetting en koning Farouk. Een oom was vice-president van de Islamitische Arbeiderspartij en had banden met de orthodoxe Moslimbroeders. Ayman al-Zawahiri werd op 19 juni 1951 geboren en heeft een tweelingzus, Umnya. Hun vader, opgeleid tot arts, had carrière gemaakt als hoogleraar farmacie. Ze groeiden op in Maadi, een chique buitenwijk van Caïro, waar veel kosmopolitische, seculiere families woonden. De Al-Zawahiri's waren vergeleken met hun burenhoorlijk conservatief en nationalistisch. Van de chique Maadi Sporting Club waar *high teas* werden geserveerd, waren de Al-Zawahiri's als een van de weinige families geen lid. Ze hoorden dan ook niet bij de incrowd van de wijk. Ayman, Umnya, hun jongere zusje Heba en de broertjes Mohammed en Hoessein gingen niet naar privé-scholen maar naar staatsscholen, waar het onderwijs beduidend slechter was.

Nooit meer dan één vrouw

De kleine Ayman was een boekenwurm die graag serieuze poëzie en godsdienstige boeken las, schrijft de jurist Muntasar al-Zayyat in zijn biografie *Ayman Al-Zawahiri as I knew him*. Buitenspielen, daar hield Ayman niet van. Hij keek wel graag naar de tekenfilms van Walt Disney die drie keer per week werden vertoond op een groot buitenscherm in de buurt. Als middelbare scholier werd Ayman beïnvloed door het gedachtegoed van een van de grond-

De martelingen in Egypte zijn van grote invloed geweest op zijn radicalisering

leggers van de moderne fundamentalistische islam, Sayyed Qutb. Deze Egyptenaar verbleef eind jaren veertig enige tijd in de Verenigde Staten en ontwikkelde daar een afschuw voor het verdorven Westen. Invloedrijke boeken van zijn hand als *In de schaduw van de Koran* en *Mijlpalen* haalt Al-Zawahiri nog steeds regelmatig aan. Volgens Qutb is de huidige islamitische maatschappij zo van haar wortels afgedwaald dat ze niet meer islamitisch is en door een voorhoede van gelovigen desnoods met geweld gezuiverd moet worden. Politici die de sharia niet volgen, leven in een soort pre-islamitische staat van onwetendheid en mogen worden gedood. Ze zijn kafirs geworden, ketterse ongelovigen en verdienen de takfir, banvloek. Amerikaanse kruisvaarders en verderfelijke zionisten zijn de absolute vijand. Voor de tiener uit het welvarende gezin was Qutb een held. In 1966, het jaar dat Qutb in Egypte werd opgehangen, richtte de toen vijftienjarige Ayman samen met zijn vrienden een geheim genootschap op. Ze wilden het regime van de links-nationalistische president Gamal Abdel Nasser omverwerpen en, in de geest van Qutb, vervangen door een bewind dat de sharia zou invoeren.

Na de eerloos verloren oorlog tegen Israël in 1967 bereikte Al-Zawahiri's woede en verontwaardiging over het goddeloze regime van Nasser een hoogtepunt. 'Ayman was er al vroeg van overtuigd dat een gewelddadige revolutie het enige middel was om een islamitische staat te vestigen. Missiewerk zoals de Moslimbroeders deden, had volgens hem geen zin,' schrijft biograaf Al-Zayyat. Al-Zawahiri was niet alleen bezig met complotten smeden, hij maakte intussen ook zijn middelbare school af en was een voorbeeldige student medicijnen. In 1974 studeerde hij cum laude af. Vervolgens werkte hij drie jaar als chirurg in het Egyptische leger.

In zijn jonge jaren had Ayman nooit vriendinnetjes, maar in 1979 arrangeerde zijn familie een ontmoeting met filosofiestudente Azza Nuwir, afkomstig uit een advocatenfamilie.

ALIMAM/REUTERS

In het Pakistaanse gehucht Damadola ontkwam Al-Zawahiri in 2006 aan een aanval van Amerikaanse drones

Het klikte en het werd echte liefde. Zij was een vrouw naar Al-Zawahiri's hart: conservatief en diepreligieus. Al snel ging Azza – tegen de zin van haar ouders – een gezichtssluijer dragen. Het paar trouwde in het chique (Amerikaanse!) Continental Hotel in het centrum van Caïro. De trouwerij verliep volgens biograaf Al-Zayyat volgens conservatief-islamitische tradities. Dus: geen muziek, geen dans, geen drank en mannen en vrouwen gescheiden. Azza en Ayman kregen vier dochters en een zoon. In december 2001 kwamen Azza en twee van hun dochters om toen de Amerikanen Al-Qaida op de hielen zaten in het Afgaanse Tora Bora-gebergte. Inmiddels is Al-Zawahiri hertrouwd en hij zou in 2005 een dochter hebben gekregen. De Egyptenaar heeft nooit meer dan één vrouw gehad, zoals zijn voorganger Bin Laden.

Een diepe triestheid

In 1979 viel de Sovjet-Unie Afghanistan binnen, wat tot grote beroering leidde in de hele Arabische wereld. Ook veel Egyptenaren voldeden aan de oproep tot jihad tegen de ongelovige communisten, daartoe aangemoedigd door de regering van Sadat die maar wat graag van die radicale moslims af wilde en de CIA toe-

stond vrijelijk studenten te ronselen op Egyptische universiteiten. Al-Zawahiri kreeg het verzoek om als chirurg vrijwilligerswerk te gaan doen. 'Het was een geschenk op een gouden schaalte,' schreef hij later over de mogelijkheid die hem werd geboden. Hij liep al langere tijd rond met het idee een trainingskamp op te zetten om jihadisten de beginselen van de gewapende strijd bij te brengen. In het vlakke Egypte was het moeilijk zonder pottenkijkers een guerrillaorganisatie op te zetten. Het ontoegankelijke, bergachtige Afghanistan leende zich daar veel beter voor. Het bleef vooralsnog bij ideeën, de uitvoering kwam later.

In 1981 belandde Al-Zawahiri – weer terug in eigen land – in een Egyptische gevangenis. Hij verkeerde in kringen van islamisten die achter de moord op president Anwar Sadat zaten. De daarop volgende staatsgreep mislukte en er werden duizenden mensen opgepakt, onder wie Al-Zawahiri. Dat was niet zo vreemd: hij hoorde weliswaar niet tot de kerngroep, maar had wel zijn kliniek beschikbaar gesteld om wapens op te slaan. Tegelijkertijd had hij grote twijfels over de haalbaarheid van het plan en raadde de uitvoering ervan zelfs af. Later omschreef Al-Zawahiri de coupoging in *Ridders onder de vlag van de profeet* als 'onrealistisch', 'emotioneel' en 'slecht voorbereid'.

Na zijn arrestatie ging het helemaal mis. Al-

Zawahiri werd zo zwaar gemarteld dat hij de schuilplaats van zijn vriend en wapenbroeder Essam al-Qamari moest prijsgeven. Hij vertelde de politie dat Al-Qamari, een militair die in het geheim lid was van de organisatie die achter de moord op Sadat zat, die middag naar een bepaalde moskee zou gaan waar ze een afspraak hadden. Er werd een val opgezet en arrestatie volgde. Critici binnen de beweging hebben Al-Zawahiri dit verraad altijd zwaar aangerekend. Zelf heeft de leider van Al-Qaida nooit in detail over deze pijnlijke episode geschreven. Wel preees hij in een van zijn boeken pagina's lang de heldhaftige daden van Al-Qamari. Ook schreef hij dat 'het onder marteling gedwongen worden om metgezellen te verraden' het zwaarste is wat je in gevangenschap kan overkomen.

De martelingen, die gedurende Al-Zawahiri's driejarige verblijf in de gevangenis bleven doorgaan, zijn van grote invloed geweest op zijn verdere radicalisering, aldus biograaf Al-Zayyat, die na de aanslag op Sadat twee jaar samen met hem gevangen zat, maar later afstand nam van het fundamentalistische gedachtegoed. Al-

Al-Zawahiri, 'het hulpje van de held', met Bin Laden in 2001

Zayyat en andere oude vrienden en bekenden zijn ervan overtuigd dat de Al Qaida-leider door deze traumatische en vernederende ervaringen is veranderd van een relatief gematigd persoon in een wraakzuchtige extremist.

Na zijn vrijlating bleef Al-Zawahiri actief in de radicale beweging; hij probeerde militairen te ronselen voor acties tegen de regering. Al snel werd hem de grond te heet onder de voeten en vertrok hij op pelgrimstocht naar Saoedi-Arabië, waar hij als arts ging werken. Biograaf Al-Zayyat bezocht zijn vriend toen hij een jaar later op bevaart ging. Het viel Al-Zayyat op dat de lichamelijke sporen van de martelingen weliswaar verdwenen waren, maar dat zijn oude vriend 'een diepe triestheid' over zich had.

De gewapende strijd bleef lokken en in 1986 vertrok Al-Zawahiri opnieuw naar Afghanistan, waar hij gewonde vluchtelingen en strijders behandelde in een ziekenhuis van de Rode Halve Maan. Intussen werkte hij aan de opbouw van de Egyptische organisatie Al-Jihad en was hij betrokken bij het rekruteren van Egyptenaren die in Afghanistan tegen de Sovjets wilden vechten.

Boven: Al-Zawahiri met twee van zijn kinderen
Onder: met Osama bin Laden in 1998

Vals Nederlands paspoort

In die tijd ontmoette hij Osama bin Laden, die al verschillende guerrillakampen had ingericht. Volgens de Egyptenaar Osama Rushdi, een oude bekende van Al-Zawahiri die ook gevangen zat na de moord op Sadat en jaren in Nederland heeft gewoond, veranderde Al-Zawahiri in die tijd. 'Hij had kritiek op alles en iedereen, terwijl hij daarvoor mild en verlegen was, iemand die niet snel ruzie maakte.'

De journalist en voormalig officier Isam Diraz, die net als Al-Zawahiri tijdens zijn gevangenschap na de moord op Sadat gemarteld is, weet zeker dat het – naast de martelingen – vooral de invloed van Osama bin Laden is geweest waardoor Al-Zawahiri's ideeën verder radicaliseerden. Eind jaren tachtig kwamen Bin Laden en Al-Zawahiri samen tot een nieuw uitgangspunt: niet Arabische despoten, maar hun Amerikaanse meesters moesten als eerste worden aangepakt. Alleen zo kon de droom van een islamitisch kalifaat dichterbij komen. Ze breidden het concept van de takfir verder uit: moslim of niet, wie niet voor ons is, is tegen ons. Wie tegen ons is kan geen moslim zijn, maar is een afvallige die geëxecuteerd mag worden. Ze slaagden erin een islamitische rechtvaardiging te bedenken voor zelfmoordaanlagen, die voortaan 'martelarenooperaties' heetten. Het idee daarbij videotestamenten achter te laten, kwam van Al-Zawahiri.

In de Afghaanse kampen werden duizenden extremisten opgeleid, die later de ruggengraat zouden vormen van Al-Qaida. In 1993 moesten alle strijders Pakistan verlaten. Osama bin Laden en Al-Zawahiri trokken met hun gevolg naar Soedan, waar sinds 1989 de islamitische regering van Hasan Turabi aan de macht was. Turabi was bereid asiel te verlenen aan de strijders, die na de succesvolle jihad tegen de Sovjets als helden bekend stonden in het Midden-Oosten. Bovendien kwamen de investeringen van de schatrijke Bin Laden in het arme land als geroepen.

Al-Zawahiri reisde vanuit Soedan de wereld over om het idee van een wereldwijde jihad te verspreiden, geld in te zamelen en gelovigen te rekruteren. Tijdens die omzwervingen deed de Egyptenaar onder meer Nederland aan. Wie hij hier ontmoette en waar hij precies verbleef, is onbekend. Zeker is wel dat hij onder de naam Mohmud Hifnawi een tijdlang met een vals Nederlands paspoort reisde.

Opgeblazen ego

De Egyptische overheid was er ondertussen op gebrand Al-Zawahiri te pakken. Niet alleen gaf hij leiding aan de aanslagen door de terreurbeweging Al-Jihad in Egypte, maar ook aan een zelfmoordactie tegen de Egyptische ambassa-

de in Pakistan in 1995. De Egyptische geheime dienst ging ver in de jacht op staatsvijand nummer één. Twee tienerzonen van vooraanstaande Al-Jihad-leden werden gechanteerd met video-opnames die in het geheim waren gemaakt toen ze onder invloed van drugs seks hadden met mannen. De twee jongens werden met explosieven naar Khartoum gestuurd, waar ze het gebouw moesten opblazen waar 'Afghaanse Arabieren' onder wie Al-Zawahiri bijeen zouden komen. Maar het complot kwam uit dankzij oplettende medewerkers van de Soedaneese geheime dienst. Zij droegen de jongens over aan Al-Zawahiri, met de afspraak dat ze alleen zouden worden verhoord. Maar deze liet het tweetal door een sharia-rechtbank veroordelen en meteen executeren.

De Soedanezen waren woedend over de onbetrouwbaarheid van hun Egyptische gast. Ze stonden al onder druk van Egypte, de Verenigde Staten en Saoedi-Arabië om de kampen van de extremisten op te ruimen, en dus werden Al-Zawahiri en Osama bin Laden het land uitgezet. Ze keerden terug naar Afghanistan, waar de taliban inmiddels na een bliksemsnelle opmars heer en meester waren.

Al-Zawahiri's positie was verzwakt. Hij was niet erg succesvol in het werven van fondsen, veel leden waren gearresteerd en de aanslagen op Moebarak en andere Egyptische politici waren allemaal mislukt. In Egypte waren wél veel burgers omgekomen en Al-Zawahiri was hierdoor niet bepaald geliefd in eigen land. Volgens biograaf Al-Zayyat had hij geen andere keuze dan om 'het hulpje van de held te spelen', dat wil zeggen van Osama bin Laden. In 1998 richtten Al-Zawahiri en Bin Laden een nieuwe organisatie op: het Internationale Islamitische Front voor de jihad tegen de Joden en de kruisvaarders. Oudgedienden van Al-Jihad waren geschokt dat Al-Zawahiri nu definitief de Verenigde Staten en Israël en niet het Egyptische regime als hoofdvijand bestempelde. Ook keerden ze zich af van het *takfir*-concept van het Front. Al-Zawahiri's broer Mohammed verliet de organisatie net als studievriend Sayyid Imam Abd al-Aziz, die eerder Al-Jihad leidde.

Sayyid Imam zit inmiddels al geruime tijd in een Egyptische gevangenis en heeft daar in de jaren negentig elke vorm van geweld afgezworen. Vanachter de tralies viel hij zijn voormalige bloedbroeder aan. Hij noemde Al-Zawahiri een 'bedrieger met een opgeblazen ego', een 'opportunist die meelift op het succes van anderen'. Hij beschuldigde zijn voormalige strijdmakker er verder van geschriften van zijn hand zonder toestemming te hebben veranderd en onder eigen naam te hebben uitgegeven. Al-Zawahiri beschuldigde Sayyid Imam er op zijn beurt van

AFP/ANP

Still van de video met de rouwtoespraak van Al-Zawahiri voor Osama bin Laden, op 8 juni op internet gezet

Hij probeerde vragen te beantwoorden via internet. Erg goed ging het niet

'een agent van de Egyptische en Amerikaanse veiligheidsdiensten te zijn of tenminste na flinke marteling tot deze verklaringen gekomen te zijn.'

Geen echte militair

In juni 2001 besloot Al-Zawahiri om Al-Jihad formeel op te laten gaan in Al-Qaida, de organisatie van Osama bin Laden. Drie maanden later boorden twee vliegtuigen zich in de torens van het World Trade Centre in New York. Al-Zawahiri's familie heeft altijd ontkend dat hij op welke manier dan ook bij die aanslagen was betrokken. Zijn oom en advocaat Mahfuz Azzam – die banden had met de Moslimbroeders – stelde dat Ayman geen echte militair was, en dus onmogelijk de leiding kon hebben gehad van zo'n complexe operatie. Biograaf Al-Zayyat ziet zijn oude vriend juist als de architect van de 9/11-aanslagen en hij noemt de aanslagen 'het onverstandigste dat Al-Qaida kon doen'. Want: 'De gewonde leeuw

zal zijn eer terug willen krijgen.' En dat gebeurde ook. De top van Al-Qaida moest op de vlucht na de Amerikaanse inval in Afghanistan. Volgens geruchten raakte Osama bin Laden tijdens vlucht in Tora Bora gewond aan zijn linkerschouder door een granaatscherf. Al-Zawahiri zou hem destijds hebben geopereerd, aldus Abdel Bari Atwan, hoofdredacteur van het in Londen gevestigde dagblad *Al-Quds* in zijn boek *De geheime geschiedenis van Al-Qaida*. In 2003 verscheen Al-Zawahiri voor het laatst samen met Osama bin Laden in een video. Een jaar later stuurde Al-Zawahiri een brief naar het hoofd van Al-Qaida in Irak, de inmiddels omgekomen Abu Musab al-Zarqawi, over het zelfs in de ogen van de Egyptische veteraan excessieve gebruik van geweld tegen Iraakse sjiieten, omdat het imago van Al-Qaida daar onder leed. Het antwoord van Al-Zarqawi werd onderschept. Hij trok zich niets van de kritiek aan, noemde sjiieten afvalligen en hoopte dat de meningsverschillen niet zouden leiden tot verwijdering: 'Wij zijn broeders en niets mag tussen ons in komen te staan.'

In 2005 probeerden de Verenigde Staten via 'wanted' spotjes op de Pakistaanse televisie en radio informatie over Al-Zawahiri en Bin Laden los te krijgen. Hun portretten werden ook gedrukt op posters, luciferdoosjes en in krantenadvertenties. Maar ondanks hoge beloningen die in het vooruitzicht werden gesteld voor de gouden tip, leidden de inspanningen tot niets. In december 2007 kwam Al-Zawahiri onverwacht uit de hoek. Hij probeerde het imago van Al-Qaida op te vijzelen door het publiek via internet de kans te geven hem vragen te stellen. Erg goed ging het niet. Veel vragenstellers waren kritisch over de grote aantallen moslims die omgekomen waren bij aanslagen, vooral in

Irak. En terwijl hij eerder de Iraakse Al-Zarqawi precies hierover had aangevallen, reageerde de Egyptenaar nu defensief. De betreurde onschuldige moslimslachtoffers waren volgens Al-Zawahiri het gevolg van 'onbedoelde fouten' of waren 'noodzakelijk' geweest. En hij herhaalde dat moslims weg moeten blijven van de plekken waar 'de Amerikanen, de Joden, de Russen, de Fransen en hun agenten' zich verzamelen waarmee de mujahedeën in oorlog zijn.

Stoffig imago

Hoe gaat Al-Zawahiri Al-Qaida leiden? De commentatoren uit het Westen én uit de Arabische wereld vonden vrij eensgezind dat de oude Al-Zawahiri met zijn stoffige imago misschien niet de juiste persoon is om een jonge generatie moslimstrijders te inspireren. Aan de andere kant heeft Al-Zawahiri vijfenveertig jaar ervaring en veel religieuze kennis, en stond hij jarenlang samen met Bin Laden aan de top van de organisatie. 'Ik verwacht geen belangrijke verschuivingen in het gedachtegoed van Al-Qaida, eenvoudigweg omdat Al-Zawahiri de militaire leiding al in handen had en ook de politiek strateeg was,' zei biograaf Muntasar al-Zayyat in een interview met de nieuwszender Al-Arabiyya. 'Al zal hij meer de nadruk leggen op Egypte en de Arabische regio.'

Osama bin Laden heeft een sterk verzwakte organisatie nagelaten: twintig van de dertig sleutelfiguren van de organisatie zijn de afgelopen anderhalf jaar door onbemande Amerikaanse vliegtuigjes gedood in het grensgebied tussen Afghanistan en Pakistan. President Obama heeft het aantal operaties met *drones* onlangs verdubbeld. In Amerika gaan geluiden dat het einde van Al-Qaida nabij is. Bij de CIA heeft Al-Zawahiri al de bijnaam 'next' gekregen, de volgende die na de succesvolle operatie tegen Osama bin Laden zal worden gepakt. Maar Michael Scheuer, die van 1996 tot 1999 leiding gaf aan de CIA-eenheid die jacht maakte op Bin Laden, is sceptisch. De deskundigen die Al-Zawahiri afdoen als een impopulaire leider hebben het volgens hem mis. Hij beschouwt de nieuwe leider van Al-Qaida als iemand met een groot lerend vermogen en verwacht dat Al-Qaida de strijd met de NAVO en de Verenigde Staten 'zal overleven'. 'De strijd stopt niet met de dood van de leider,' zei Al-Zawahiri afgelopen maand in zijn laatste video-optreden. 'De jihad gaat gepaard met beproevingen. Daarna volgt de overwinning voor degenen die niet opgeven, niet verzwakken en geduldig zijn.' ■

Thessa Lageman is journalist en arabist. Ze deed tijdens haar studie uitgebreid onderzoek naar Ayman al-Zawahiri en zijn gedachtegoed.